

ORIENTACIONS SOBRE EL CONTINGUT DE LA CARTA
EUROPEA DE LES LLENGÜES REGIONALS I MINORITÀRIES
EN MATÈRIA DE RESPONSABILITATS
DE LES COL·LECTIVITATS LOCALS I REGIONALS *

per Lluís M. DE PUIG

Diputat socialista parlamentari al Consell d'Europa.
Rapporteur de les llengües minoritàries

1. La Carta ha d'establir, òbviament, les responsabilitats, els drets i les obligacions que corresponen als nivells institucionals i col·lectius locals i regionals en defensa de les llengües petites, però s'ha de partir de la base que són el conjunt dels poders públics i, molt particularment, els de l'estat els que han de reconèixer i garantir els drets fonamentals referits a la recuperació, promoció i normalització, si escau, de les llengües no estatals.

Serà possible, doncs, establir i realitzar polítiques regionals o locals d'aquesta mena si prèviament cada estat reconeix el dret a la diferència lingüística en el seu territori per a aquells ciutadans o comunitats que tenen una expressió lingüística distinta de l'oficial a tot l'estat.

És necessari, per tant, que tota activitat regional o local reposi sobre la seguretat jurídica que li ha de proporcionar el reconeixement explícit dels drets dels ciutadans que parlen o parlaran aquestes llengües per part de l'estat. Reconèixer i garantir el ple exercici d'aquests drets ha de comportar:

a) Que l'estat estableixi a nivell constitucional o per una llei de màxim rang normatiu el reconeixement de la llengua, declarant-la en la mesura

* Dins el grup d'experts que redacten el projecte de Carta Europea de Llengües Regionals i Minoritàries, fou encarregada a Lluís M. de Puig una ponència sobre les responsabilitats dels poders públics, especialment les col·lectivitats locals i regionals, en matèria de defensa de les llengües. Aquestes «orientacions» constitueixen la proposta presentada que va ser convertida en document base de discussió pel que fa a la redacció de la Carta, i figura entre els documents de la Conferència de Poders Local i Regionals amb la referència CPL/Cult/GT/LRM (19) 12 i la data 12 de juny de 1985.

del que sigui possible, oficial en el seu territori, en cooficialitat amb la llengua de l'estat, si és, en efecte, territoritzable.

b) Que l'estat es comprometi a protegir les llengües minoritàries per fer possible l'exercici dels drets dels ciutadans que les parlen o parlaran.

c) Que l'estat garanteixi que l'ús d'aquestes llengües es pugui estendre a totes les formes de comunicació privada i pública.

d) Que l'estat penalitzi en la forma que estableixi la llei tot acte discriminatori causat per la pertinença a una comunitat lingüística.

e) Que l'estat reconegui el dret a l'ensenyament a tots els nivells de la llengua pròpia d'una comunitat i estableixi els mecanismes de planificació escolar i universitària i de formació del professorat que el facin possible.

f) Que l'estat reconegui el seu ús als *mass-media* i garanteixi la seva presència en els mitjans de comunicació oficials.

g) Que l'estat reconegui l'ús de la llengua en totes les activitats culturals.

h) Que l'estat garanteixi l'ús de les llengües en l'àmbit jurídic, administratiu i del conjunt de la vida pública.

i) Que l'estat, en el desenvolupament legislatiu, incorporari en tot moment els drets lingüístics de les minories, especialment en matèria d'ensenyament, laboral, senyalització, justícia, funció pública, policia, correus, telecomunicacions, ràdio i televisió.

j) Que l'estat garanteixi les polítiques necessàries per a la recuperació de les llengües, la consolidació del seu ús i la normalització plena, en la mesura que sigui possible, però sempre partint del fet que són llengües en condicions difícils, que exigeixen un esforç especial, de protecció en molts casos, per evitar la seva desaparició.

k) Que l'estat reconegui les institucions culturals o acadèmiques o científiques representatives de la comunitat lingüística i que s'han distingit per la defensa i el coneixement profund de la llengua i la seva problemàtica.

l) Que l'estat dediqui partides pressupostàries específiques per assegurar els processos de defensa i promoció de les llengües mentre necessitin una ajuda suplementària.

2. Establertes, doncs, en la normativa de l'estat, les condicions fonamentals per a fer possible una política de recuperació o normalització lingüístiques per part de les collectivitats regionals o locals, és a aquestes a les quals pertoca desenrotllar, en el pla de la concreció, la defensa i promoció de la llengua, les regions, els departaments, les comarques o comunes, cadascuna en el marc de les seves competències.

Cal tenir present, però, que hi ha dues fórmules bàsiques d'enfocar el procés de recuperació o normalització d'una llengua. L'anomenat criteri de *Personalitat* i el criteri de *Territorialitat*. El primer cas representa el reconeixement dels drets lingüístics individuals independentment d'on es trobi

geogràficament situada una persona dins de l'estat. És el cas més típic de la immigració o d'una llengua parlada dispersament. Aquest cas afecta més minories lingüístiques que no pas llengües minoritàries (danesos d'Alemanya, flamencs de Brusel·les, armenis de França). El segon, que és el model clàssic, és el que serveix millor als objectius de supervivència i normalització de les llengües que tenen implantació en territoris concrets, i és el que s'ha aplicat més sistemàticament a Europa: Suïssa, Bèlgica, Iugoslàvia, Txecoslovàquia, entre d'altres.

El primer criteri per si sol, el personal, deixaria gairebé l'única possibilitat d'acció per a l'estat, atès que exigeix la cooficialitat de l'altra llengua a tot l'estat i les collectivitats locals i regionals podrien fer poca cosa més que l'aplicació de les ordres centrals. Tanmateix, aquest criteri no és incompatible amb el de territorialitat, i, gairebé, es pot dir que una formulació mixta és desitjable en molts casos. De fet, la fixació territorial de la llengua, de la política per a la seva normalització i de les responsabilitats màximes pels poders públics, quan és possible, en l'espai geogràfic en què ha quedat oficialitzada (la cooficialitat amb la llengua de l'estat es concreta llavors a l'àmbit territorial específic i no a la resta de l'estat, en el qual hi poden haver altres llengües oficials) és a Europa un model possible, encara que no resolgui tots els problemes. Exigeix unes certes estructures públiques autònomes, respecte la llengua de l'estat i tendeix a primar la llengua pròpia i afavoreix la seva supervivència.

Essent, doncs, el cas que ens ocupa el de les llengües europees en perill, em sembla que hem de pensar en l'aplicació, sempre que puguem, de criteris territorials. I és en aquest marc que l'acció regional i local pren tot el seu sentit.

És un fet que a molts països d'Europa hi ha estructures regionals, que es corresponen en àrees lingüístiques, i en canvi hi ha estats on no hi ha regionalització política o en els quals els àmbits lingüístics no es veuen reflectits en administracions autònomes precises. D'altra banda, el poder i les competències administrativo-polítiques són molt variades. Un model únic de gestió regional i local és impossible d'aplicar a tota Europa. Però, no és menys cert que l'experiència històrica permet d'establir el model desitjable a partir dels casos més coneguts: Suïssa, Bèlgica, Iugoslàvia, Espanya. Per això establirem orientacions a partir de la idea de l'existència del poder regional. Cal entendre que, si en l'aplicació a aquest o aquell país no es donen les facultats legislatives o executives regionals que nosaltres suposem, les responsabilitats corresponen aleshores a l'estat.

Pel cas-marc d'una llengua territorialitzada, amb unes estructures polítiques autònomes, entenem que correspon als poders públics regionals:

a) Aplicar els principis establerts constitucionalment o legislativa, per tal de fer efectiva la recuperació de la llengua, la seva normalització, la seva estandardització, el seu ús i la seva extensió fins a la normalitat.

b) Legislar, segons les seves competències, per tal de donar força jurídica a tot el procés d'exercici dels drets lingüístics i de recuperació de la llengua.

c) Incorporar la llengua pròpia a l'ús oficial de l'administració autònoma i de totes les corporacions que en depenen, garantir també que tota documentació derivada de l'administració o que s'hi adrexi tingui validesa i eficàcia de llengua oficial.

d) Fixar la denominació dels topònims en la llengua autòctona i, també, determinar els noms oficials dels territoris, de les poblacions, de les vies de comunicació i dels toponímics i reglamentar la retolació pública, respectant en aquest cas les normes internacionals que té com a pròpies l'estat.

e) Garantir el coneixement i, en tot cas, l'aprenentatge de la llengua pròpia a tots els funcionaris de l'administració autònoma i corporacions locals.

f) Garantir el dret a rebre el primer ensenyament en la llengua pròpia posant els mitjans necessaris per fer-lo efectiu.

g) Garantir l'ensenyament de la llengua a tots els nivells, fent aplicar la legislació estatal i vetllant per tal que existeixin les condicions idònies perquè sigui possible.

h) Impulsar la utilització de la llengua a la universitat, per tal que vagi essent la llengua d'ús científic i investigador.

i) L'ensenyament de la llengua a la formació d'adults.

j) Assegurar la preparació del professorat per tal d'assolir la seva plena capacitat en la llengua autòctona.

k) Implantar la llengua pròpia com a llengua normalment emprada en els mitjans de comunicació propis dels poders públics regionals.

l) Subvencionar les publicacions periòdiques en la llengua pròpia i ajudar tots els mitjans comunicatius que totalment o parcial facin ús de la llengua del país, especialment la televisió.

m) Realitzar una política de publicacions i de foment del llibre en la llengua pròpia per tal de potenciar la producció editorial i la difusió.

n) Estimular i recolzar la creació teatral i de cinema en llengua autòctona, el doblatge i la subtitulació de pel·lícules en una altra expressió lingüística, i també tota altra manifestació cultural o espectacle que es realitzi en la llengua regional.

o) Fomentar l'ús de la llengua en les activitats intel·lectuals, mercantils, públiques, associatives, professionals, esportives, religioses, polítiques, etcètera, si convé amb un pla de conscienciació i d'assessorament.

p) Fer un seguiment de la situació sociolingüística per tal de crear estructures especials allà on calgui i per planificar l'actuació de manera que el procés de normalització pugui ser el màxim d'eficaç.

3. Moltes d'aquestes responsabilitats i actuacions poden ser compartides amb les corporacions que, en l'àmbit de les seves competències, poden ajudar decisivament a concretar els grans principis i els programes suara esmentats.

A nivell local, en la mesura que estem parlant de salvar, de recuperar, d'impulsar l'ús i, en el millor dels casos, normalitzar la llengua minoritària, sembla possible assenyalar el següent ventall de responsabilitats i accions que pot desenvolupar el poder local:

- a) Impulsar l'ensenyament i l'ús de la llengua a l'escola.
- b) Establir l'ús generalitzat de la llengua a l'administració municipal o estatal a tots els nivells: documents, senyalització, impresos, atenció al públic...
- c) Creació de serveis municipals de traducció i consulta.
- d) Organització de campanyes d'accés al coneixement i divulgació de la llengua per a conscienciar la població.
- e) Organització de cursos d'aprenentatge de la llengua per a diferents situacions de coneixement i cultura.
- f) Política de publicacions municipals i de foment de l'edició d'obres de tota mena de temàtiques en la llengua pròpia.
- g) Subvenció d'expressions artístiques, teatre, cinema, titelles, cançó i tota altra mena d'espectacles en la llengua del país.
- h) Publicitat exterior en la llengua pròpia.
- i) Creació d'una estructura de seguiment de la normalització lingüística a la ciutat o poble per interessar tothom a aconseguir els objectius finals amb la màxima cohesió col·lectiva.

Aquestes, poden ser, entre d'altres, les orientacions entorn el paper que les collectivitats regionals i locals han de jugar en la defensa, promoció i normalització de les llengües minoritàries europees. El problema, en tot cas, és sempre el fet d'adequar aquests principis i aquests programes a cada realitat concreta i a la realitat genèrica de la Carta.

Caldria, en tot cas, que la Carta preveïés també la necessitat de la cooperació entre els poders públics d'estats diferents, en el cas de regions lingüístiques que abracen més d'un estat. I el mateix cal dir dels poders locals i regionals que han de coordinar-se quan el territori en el qual una mateixa llengua és parlada abasta més d'una jurisdicció política i administrativa. Com a mínim, és necessària aquesta col·laboració a fi de preservar la unitat de la llengua i que la seva recuperació o normalització es realitzi harmònicament.

